

Hakkı Baha Pars'ın “Monolog-Ben Filozof Oldum” Adlı Eserinin Çevirisi

MUHAMMET KEMALOĞLU

Özet

Hakkı Baha (Hakkı Baba)'nın, “Monolog, Ben Filozof Oldum” adlı eseri, Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphane, Seyfettin Özege Bölümü, Nadir Eserler kısmında bulunmaktadır. Ancak eserin künye kaydı, yazar adı sehven “Hakkı Baba” şeklinde yazılmıştır. Hakkı Baha Pars tarafından yazılmış olan eserin tarihi belirsizdir. Eserin orijinalinde basım tarihi bulunmamaktadır. Ancak, Hakkı Baha İmtihan ve Ben Feylesof Oldum (Monolog), Ev Hocası, (1), İstanbul, İkdam Matbaası, 1339, 1 Temmuz 1339 (1923): 12 ve Hakkı Baha “Din-i İslam ve Ruhbaniyet”, İlim, Fen, Felsefe Tetebbuatı Mecmuası, Yıl:1, (1), Ankara, Matbuat ve İstihbarat Matbaası, Haziran 1338, arka iç kapakta yer alan tanıtım tarihleri göz önünde bulundurulduğunda eserin 1922/23 yıllarında Ankara’da basılmış olduğu düşünülebilir. Hakkı Bey eleştiri içerikli bu eserinde dönemin öğrencilerinin eğitim yükünü, eğitim esnasında kullanılan materyallerin yetersizliğini, eğitimcilerin ve öğretmenlerin yaklaşım tarzlarını ele almış, farklı idealleri ve amaçları olan gençlerin ileride yaşayacakları mesleki sorunları dile getirmiştir. Örnek olarak tarih ders ve kitaplarında sadece kahramanların ön plana çıkarıldığını, savaş kazanmış şahıslar hakkında sayfalarca yazılar yazıldığını, buna karşılık bir vesile yenilmiş karakterleri ise birkaç cümle ile geçiştirildiğini ifade ederek niçin tarihçi değil de filozof olmayı tercih ettiğini açıklamıştır. Bu çalışma sayesinde bir lise öğrencisinin dönemin eğitim anlayışına bakışı görülebilmektedir.

– CEVİRİ –

309

Çocuk ve
Medeniyet
2023

Sayı 14: 309-316

MUHAMMET KEMALOĞLU, muhammetkemaloglu@gmail.com

TRT Kurumu Genel Müdürlüğü

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-7542-7517>

DOI: <https://doi.org/10.47646/CMD.2023.315>

Anahtar Kelimeler: Hakkı Baha Pars, Ben Filozof Oldum Monolog, Telif ve Tercüme Heyeti, Füyûzat Mecmuası, Genç Şiirleri ve Gençlik Şiirleri.

**Translation of the Work “Monologue- I Became a Philosopher”
by Hakkı Baha Pars**

Abstract

You can find the novelle of Hakkı Baha (Hakkı Baba)’s “Monolog I Became a Philosopher”, at the Central Library of Atatürk University, at the section of rare artifacts Seyfettin Özege. However the imprint of the novelle was mistakenly signed as “Hakkı Baba”. The date of this book, written by Hakkı Baha Pars, is uncertain. A date cannot be found in the original of the book. However, according the informations from the back cover of the books from Hakkı Baha’s “Exam” and “I became a philosophe”, “House teacher (1)”, İstanbul İkdam Printing House 1339, 1st of July 1339 (1923): 12 and Hakkı Baha’s “the religion of Islam and Spirituality”, İlim, Fen, Felsefe Tetebbuatı Mecmuası, Year: 1, (1), Ankara, Matbuat ve İstihbarat Printing House, June 1338, you can conclude that the books must be written and be published approximately at the years 1922/23 in Ankara. In This work of criticism, Hakkı Bey addressed the educational burden of the students of this period, the inadequacy of the school materials udes during the education, the approach styles of educators and teachers, and expressed the professional problems that young people with different ideals goals would experience in the future. As an example, he explained why he preferred to be a philosopher rather than a historian by stating that only heroes were emphasized in history lessons and books, pages of articles were written about people who won wars, whereas characters who were defeated on one occasion were mentioned in a few sentences. Thanks to this work, you can get an impression a high school student’s view of the education.

Keywords: Hakkı Baha Pars, Monologue-I Became a Philosopher, Copyright and Translation Committee, Füyûzat Magazine, Youth Poems and Youth Poems.

Giriş

Hakkı Baha Pars, 1879'da Bursa'da doğmuştur. Erken dönem cumhuriyet devrinin önemli şahıslarındandır. "Vatan ve Hürriyet Cemiyeti"nin, İttihat ve Terakki Fırkası'nın, Osmanlı Hürriyet Cemiyeti'nin, "Muhacirin Yardım Cemiyeti"nin kurucularındandır. Safahat-ı Hayat, Tasarruf-u Mecburi Müessese-i Maliye ve İktisadiyesi, Usûl-i Tenkît, Telkin Nedir?, Mektep Kooperatifçiliği, Genç Şiirleri ve Gençlik Şiirleri vb. eserleri/çevirileri vardır. Harp Okulu yıllarından vefatına kadar Mustafa Kemal'in yanında olanlardandır. Milli Mücadele yıllarında Bursa Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin reisliğini yapmıştır. Telif ve Tercüme Heyeti, Maarif Şurası, Ankara Milli Eğitim İl Müdürlüğü, Ankara Asâr-ı Atika müzesi müdürlüğü yapmıştır. Gazetecilik, dergicilik ve yayın faaliyetlerinde de bulunmuştur. Füyûzat Mecmuası, Şura-yı Ümmet Gazetesi, Ertuğrul Gazetesi gibi basın organlarında çalışmış, bir kısmının yöneticiliğini üstlenmiştir. 1942 yılında İstanbul'da vefat etmiştir (Hakkı Baba,1922/1923; Ben Feylesof Oldum, Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi; Pars, 1923, s.12; Pars, 1937, arka iç kapak; Oylubaş, 2017, s.2436-2447; Altunçizme, 2015; Kemaloğlu, 2022, s.146-147).

Hakkı Baha Pars'ın nükteleri havi bu monolog eseri, lise çocuklarının rahatlıkla anlayabileceği bir üslupla yazılmıştır. 1923 yılında birçok okul müsamerelerde oynanmış ve başarılı bulunmuştur. İmtihan ile Ben Feylesof Oldum adlı eser, Ankara'da Anadolu Maarif Kitaphanesi ile İstanbul'da Kitaphane-i İslam ve Askeriye'de satışa sunulmuştur. Hakkı Baha Pars, "Ben Feylesof Oldum" adlı eserinde 12 yıllık bir mekteb-i sultani talebesinin yıllar içerisinde eğitim hayatında edindiği duygularını dile getirir. 10 sayfalık bu monolog eserde, bir öğrencinin bu kadar uzun süren eğitim hayatı boyunca okuduğu kitaplar bir araya getirilip öğrencilerin sırtına yüklenmesi halinde bu yükü taşıyamayacaklarını söyler. Sonrasında öğrenim hayatında gördüğü derslerle ilgili görüşlerini açıklar. Bir lise öğrencisinin ağzından eğitim sistemi eleştirilir. Hangi mesleği seçeceğini derslerin kendisinde bıraktığı izlenimlerden yola çıkarak açıklamaya çalışır. Çalışmada dipnotlar tarafımızdan eklenmiştir.

Monolog-Ben Filosof Oldum

Eğlence Kitabhanesi

Aded

2

Monolog

Ben Filosof Oldum

Bir Mekteb-i Sultani Talebesi Tarafından

Muharriri

H.B

Tab'ı ve Naşri

Anadolu İrfan Kitabhanesi

Ankara

Ben Filosof Oldum

Bizim mektepte o kadar çok kitap okuduyorlar ki, insan ne olacağını, ne olmak mümkün olduğunu, ne olmak lazım geleceğini şaşırıyor. Şu (on-iki senelik sultanide)¹ beş sene mektebde² okuduğumuz bütün kitapları, şehadetname alırken, bir balya halinde sırtımıza yükletseler, şüphesiz altında eziliriz.

Hafif olduğunda şüphe caiz olmayan bu kağıd yığınının sıklet-i maddiyesi bu kadar tahammül-fersa olursa onun ihtiva ettiği maani kitesinin yumruk kadar çok dimağımız için ne derece na-kabil-i tahammül olacağını artık siz tahmin edebilirsiniz.

Ben düşündüm; baktım ki bunların hepsini birden yüklenmek kabil değil. “Bari-dedim- en ziyade işime yarayacak bir danesini intihab edeyim de, hiç olmasa bir mütehassıs olayım.” Evvela, coğrafya hatırama geldi; Fena da değil...Dünyanın bütün mai denizlerini, enhar-ı semen-fâm'ını, cibal-i mürtefi'asını, derin göllerini, vasi' yaylalarını, na-mütenahi çöllerini, şehirlerini, köylerini, keşanelerini, kulübelerini hep kendi daire-i ihtisasım dahilinde bulundurmak !! Herkese bilmediği yerlere, görmediği diyarlara dair zengin bir sahib-i akarın malikanelerinden bahsetmesi gibi-kucak kucak malumat saçmak !

312

Çocuk ve
Medeniyet
2023

1 Hakkı Baha Bey, isimlerin üstünü çizmiştir. (Ç.N)

2 (Şu beş sene Muallim Mektebi'nde) [Bu ifadeler el yazısı ile yazılmıştır.] (Ç.N)

En nihayet onların gitdikçe açılan enzar-ı hayreti önünde vakur ve müteazım bir reverans yapmak! Bakınız, ben neler biliyorum?! manasında olan boyun kırmak yok mu? İşte dünyada en zevkli şeylerden birisi budur! (biraz düşünerek gezer.)

Fakat bu sevimli ve liyakatli dersin bir mahzuru var: Haritasız okunmaz, okutulmaz! İbraz-ı talakat, izhar-ı malumat edeceğim diye haritalar da koltukta her tarafa taşınmaz !! Bunlar taşınmadıkça da hatıra hiçbir şey gelmez. Ne dağların isimleri ne denizlerin vaziyeti, ne nehirlerin takip ettiği istikametler hiç, hiç, hiç birisi...Sanki beş altı sene onları okuyan siz değilmişsiniz gibi! ...

Sonra bazı kıtaların şekilleri biri birine o kadar çok benzer ki, haritasız ders vermeye kalkılırsa mutlaka şaşırılır. Mesela: Beni Kab hükümetinin şimalinde Arjantin olmadığına ikna için mutlaka haritayı göstermek iktiza ediyor.... Antil Adalarının Tunus'un şimalinde olması lazım geleceğini pek çok defa iddia etdim. Fakat ne yapayım, bu menhus adaların Bengal Körfezinde bulduklarını suret-i daimede unutuporum.!

Muallim efendi geçen sene bir kurnazlık yaptı: “Haritasız ders söyleyemiyor musunuz? dedi. Buyrun size harita”. Bir de ne bakalım? Kocaman güzel boyalı bir harita.

Her şeyi tekmi! Yalnız içinde hiçbir yazı yok.!...O halde bu haritayı niçin yapmışlar diye şaşdık. Üzerinde ama hiçbir yazı yok. Görseniz siz de şaşarsınız. Muallim efendi evvela bunun ne kıtası olduğunu sordu.

Üzerinde kalın yazısı olmadıkça hiç bilinir mi?! Birisi Amerika-yı şimali dedi. Gülmekten kırıldık. Hiç Amerika'ya benzer yeri var mıydı? Fakat zavallının da kabahati yok. Üzerinde yazısı olmadıkça nereden bilsin?!... Hemen ben atıldım az kalsın (Asya) diyecektim. Bereket versin o esnada İtalyan çizmesi gözüme ilişti. Bu sarı çizmeyi ne zaman görsem tanırım. Hemen (Avrupa) dedim.

Muallim Efendi: “Bravo-dedi. Neden bildin?” Cevap verdim: İtalyan çizmesinden. Muallim güldü. Ondand cesaret alan arkadaşlarım hep gülmeye başladı. Muallim: “Sen her sarıyı çizmeliyi baban mı zannedersin?” dedi. Çocuklar artık gülmekten bayılıyordu. Meğer ki benim İtalya zannettiğim Hind-i Çini imiş!... Ne bileyim ben. O da çizmeye benziyor; Yalnız küncü biraz kısa. Hülasa coğrafya; ihtisasına heves edilecek bir ders değil. Vazgeçtim.

Tarih, nasıl diye düşündüm....Müverrih olmak...! Filhakika bu gayet iyi bir şey olacaktı: Asırların arkasına gizlenen vakayı birer birer seçip çıkarmak ve onları halkın huzur-ı nıyanına serperek: “Bakınız, karanlıklarda sizin bilmediğiniz neler var!” diyebilmek; gah galip serdarların arkasından alkışlayarak koşmak; gah bedbaht bir harbin hatalarını tenkid etmek; bazen bir kaşif gemisinin rotasını çizmek; bazen bir muhterî’in atelyesinde gizlenmek; ve daima elde kalem hadisat-ı zamanın aylarını, günlerini kaydetmek...! Oh oh ne kadar iyi...!

(Biraz düşünerek gezinir.)

Fakat bunun öyle fena cihetleri var ki...Vakıalar daima biri birine benziyor. Öyle ya tarih bir tekerrürden ibaret değil mi?

Tarihte insanlar, bilhassa krallar, padişahlar, imparatorlar o kadar çabuk doğuyor ve ölüyor ki...Bunların hatta isimlerini hatırd tutmağa imkan yok. Denilebilir ki müverrih, adeta kuyudat-ı müntezem bir mezar bekçisidir!

Bir de müverrihler, insanlara karşı pek haksız. Mesala: Kaydetdiği bir muharebede ölen binlerce adamı bir kalemde gösteriveriyor da ölen bir kral, bir padişah için adeta müdde-i umumi veya müstantik imiş gibi sayfalar dolusu zabıtnameler tutuyor!...

Sonra müverrihler pek riyakar adamlar!.Daima galipleri medh ediyorlar. Mağlupların öyle hatalarını sayıp döküyorlar ki bu aynı hatalar galiplerde meziyet gibi görünüyor. Bakıyorsunuz ki, mesela iki şehzade biri biriyle muharebeye hazırlanıyor. Bu esnada müverrih tamamiyle bi taraf. Yalnız vakayı yazmakla iktifa ediyor. Fakat muharebe biter bitmez, mağlup olanın vay haline!.. Onun yazılmadık ne asilliği kalıyor? Ne ahlaksızlığı, ne müsrifliği, ne hodkamlığı var!.. Bilakis galip gelene ne unvanlar verilmiyor! Müceddid, bani-i sani, mah-ı devlet, rehakâr-ı saltanat!.. Fakat ben eminim ki tali’ harb bir aksi olsaydı müverrih bu kelimeleri de tebdil-i mevki edecekti...

Vazgeçtim. Tarihe şayan-ı itimad olmadığı gibi müverrih de yalancı, mürâî, mütebasbıs... Mümkün değil ben müverrih olmam!...Artık ben tamamiyle kararımı verdim. Ben artık feylesof oldum. Hem Rıza Tevfik gibi bir feylesof!...

Çünkü felsefede hiç yanılmak, şaşırarak yok! Aklınıza ne gelirse söyleyiniz. Mutlaka kendinize, sizi haklı gösterecek bir unvan-ı felsefi bulursunuz! Mesela: Hendese dersindeki bir davanın isbatını beceremediniz mi?

Derhal iddia ediniz: “Ben doğmatistim”. Derhal hak kazanırsanız derler ki, “Doğmatistler yalnız nakliyata itimad etmekle mükellefdirler. Onlara nakil, amel-i zihn etmeyi bi lüzum ad ederler.”

Yine mesela: Hikmet-i Tıbbiye Dersi’nde sıfır alacağınıza aklınız erdi mi? Mualliminize karşı kemal-i cesaretle bağırabilirsiniz: “Fakat Muallim Efendi; sebtistlere nazaran bunların hiçbirisi ciddi, sahih ve kat’i bir şey değildir. Sizin söylediğiniz gibi de olabilir, başka dürlü olmak ihtimali de vardır. Binaen aleyh mutlaka sizin söylediğinize inanmak bir cürm-ü ilmi teşkil etmez. Gördünüz mü? Yakayı yine sıyırdınız!.

Farz ediniz ki, bir gün küçük kardeşinize bir tokat attınız. Derken evde bir kıyamettir koptu. Valideniz, pederiniz hep size hücum ediyor. Hemen kendinizi muvaffakiyetle müdafaa edebilirsiniz. Dersiniz ki: Ben pedogojide şiddet taraftarıyım...Bir de o gördüğünüz feylesoflardan hatıranızda kalan bir insanın ismini şahit getirebilirsiniz ve bunda mutlaka isabet de şart değildir. Mesela: “her bir septiser de aynı fikirde idi”, deyiveriniz. Bunu kim tetkik edecek.

Bir az haşaralık ettiğinizde pederinizin tekdirinden korktunuz mu? O anda bir vaz’-ı vukur ilmi alarak: “Fakat babacığım; Bilmiyor musunuz ki hayat harekettir”, diye bilirsiniz.

Müzakere zamanı bahçede bulunduğunuzdan dolayı kimse size ceza veremez. Siz hemen “revaki” olursunuz. Sokaklarda çok gezdiğinizden şikâyet edildiği zaman meslek (meşâ’i)’ye mensub olduğunuzu ilan edersiniz. Felsefenizin pek mütehavvel olduğuna itiraz edilirse o zaman da (İktitafyon) dan olduğunuzu söylersiniz. Gördünüz mü? Feylesof olmak da hakkım yok mu?

Hem ben alelade bir feylesofda da değilim. Mensub olduğum mekteb-i felsefenin üçüncü bir rûkn-i aslisiyim. Bizim mesleğimizde bulunanlar “feylesof” ünvanını bizzat iktisab ederler. Kimsenin bu yolda bir tevcihinden arz-ı ihtiyaç etmezler ve mesleğimizde alamet-i mümeyyezesini bilhassa bu teşkil eder ve bütün bu mekteb üç mühim feylesofdan mürekkebirdir. Birincimiz hakim-i kadim-i şehir Fisagors³, İkincimiz Mevlana Rıza Tevfik⁴, Bahâ Tevfik⁵, üçüncümüzde men gayr-i hadd-i bendeniz!...

3 Bazen Pisagoras veya Fisagor olarak anılır. (Ç.N)

4 Yazar İsimlerin üstünü çizmiştir. (Ç.N)

5 Osmanlı fikir adamı ve yazarı olup, Rehber-i İttihâd-ı Osmânî Mektebinde felsefe eğitimi vermiştir. (Ç.N) [Bu isim metne el yazısı ile eklenmiştir.]

Muhammet Kemalolu

Kaynakça

- Altuncuzme, H. (2022). İkinci meşrutiyet devrinde tiyatro, Sivas, Aralık, <https://hikmetaltuncuzme.wordpress.com/category/genel/> adresinden erişildi.
- Hakkı Baha (Hakkı Baha), [y.t.y.], Monolog, ben filosof oldum, Bir Mekteb-i Sultani Talebesi Tarafından, Muharriri: H.B. (Hakkı Baha), Tab'ı ve Neşri: Anadolu İrfan Kitaphanesi, Eğlence Kitaphanesi, Adet:2, Ankara, 10 sayfa., Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphane, Seyfettin Özege Bölümü, Nadir Eser, Basılı eser, Yer bilgisi: 1201/SÖ [y.t.y.], Demirbaş nu: 0107651, Yer bilgisi: 1201/SÖ [y.t.y.], Demirbaş nu: 0107652, Seyfettin Özege Bağışı.
- Kemalolu, M. (2011). *Hakkı baha pars: hayatı ve eserleri (1879-1942)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara.
- Monolog, ben filosof oldum. (2022). http://bilgimerkezi.atauni.edu.tr/yordam/?dil=0&p=1&q=Filosof+oldum&alan=tum_txt&demirbas=0107651 adresinden erişildi.
- Oylubaş Katfar, D. (2017). Kadın dergilerinde öncü bir erkek ahmet edip ve ev hocası dergisi, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 6 (4), 2436-2447.
- Pars, Hakkı Baha (1339). İmtihan ve ben feylesof oldum (monolog), *Ev Hocası*, (1), 1 Temmuz 1339-1923, İstanbul İkdam Matbaası.
- Pars, Hakkı Baha (1338-1937). Dini islam ve ruhbaniyet, *İlim, Fen, Felsefe Tettebbuatı Mecmuası*, (1), Ankara, Matbuat ve İstihbarat Matbaası (Haziran 1338-1937).
- Yolcu, Mehmet A. (2011). *Balikesir'den derlenen maniler üzerinde bir araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.